

Sygn.akt III AUa 440/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lipca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marek Szymanowski (spr.)

Sędziowie: SA Teresa Suchcicka

SO del. Grażyna Załęska-Bartkowiak

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 12 lipca 2017 r. w B.

sprawy z odwołania S. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o prawo do emerytury wcześniejszej

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 12 marca 2015 r. sygn. akt IV U 4123/13

I. **zmienia zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że oddala odwołanie od decyzji z dnia 19 sierpnia 2013 roku;**

II. **odstępuje od obciążania wnioskodawcy kosztami zastępstwa prawnego organu rentowego.**

Sygn. akt III AUa 440/17

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z 19 sierpnia 2013 r., wydaną w oparciu o przepisy ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.) odmówił S. C. prawa do emerytury, ponieważ nie udowodnił on wymaganego 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach.

Organ rentowy nie uwzględnił do okresów pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia wnioskodawcy:

- od 1 kwietnia 1967 r. do 9 grudnia 1967 r., od 18 kwietnia 1968 r. do 26 października 1968 r. oraz od 9 czerwca 1969 r. do 25 października 1969 r., gdyż brak było podanego rodzaju prac zgodnie z zarządzeniem Ministra Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 31.03.1988 r., wykaz A, dział X, poz. 1 „prace przy zakładaniu urządzeń melioracyjnych”,

- od 12 lipca 1976 r. do 15 marca 1986 r., gdyż błędnie podano rodzaj prac, tj. „traktorzysta”, a winny być podane prace zgodnie z uchwałą nr 24 Zarządu Krajowego Związku (...) w W. z 14.06.1983 r., wykaz A, dział VIII, poz. 3 „prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych”,

- od 1 maja 1997 r. do 31 października 1997 r. oraz od 16 maja 1998 r. do 15 listopada 1998 r., gdyż nie podano punktu określającego stanowisko pracy zgodnie z zarządzeniem Ministra Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 31.03.1988 r., wykaz A, dział X, poz. 8.

W odwołaniu od powyższej decyzji wnioskodawca, domagał się zaliczenia do pracy w szczególnych warunkach okresów zatrudnienia:

- od 12 lipca 1976 r. do 15 marca 1986 r. w Kółku Rolniczym w J. na stanowisku traktorzysty,

- od 17 marca 1986 r. do 30 kwietnia 1990 r. w Przedsiębiorstwie (...) w O. na stanowisku robotnika melioracyjnego,

- od 16 maja 1994 r. do 15 listopada 1994 r., od 16 maja 1995 r. do 30 września 1995 r., od 1 maja 1997 r. do 31 października 1997 r. oraz od 16 maja 1998 r. do 15 listopada 1998 r. w Spółce (...) w S., gdzie wnioskodawca pracował przy zakładaniu urządzeń melioracyjnych,

- od 1 maja 1990 r. do 30 listopada 1990 r. w Wojewódzkim Zakładzie (...) w O. Oddział Terenowy w N., gdzie również wnioskodawca pracował przy zakładaniu urządzeń melioracyjnych.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Nadto, w piśmie z 17 lipca 2014 r. wskazał, że uwzględnił do pracy w warunkach szczególnych okresy zatrudnienia wnioskodawcy:

- od 17 marca 1986 r. do 26 lipca 1989 r. w Przedsiębiorstwie (...) w O.,

- od 1 maja 1990 r. do 30 listopada 1990 r., w Wojewódzkim Zakładzie (...) w O. Oddział Terenowy w N., tj. w łącznym wymiarze 3 lat, 11 miesięcy i 11 dni.

Wyrokiem z dnia 12 marca Sąd Okręgowy w Olsztynie uwzględnił odwołanie i uznał wnioskodawcy za okresy pracy w szczególnych warunkach okresy jego zatrudnienia w:

- w Kółku Rolniczym w J. od 12 lipca 1976 r. do 15 marca 1986 r.,

- w Spółce (...) w S. od 16 maja 1994 r. do 15 listopada 1994 r., od 16 maja 1995 r. do 30 września 1995 r., od 1 maja 1997 r. do 31 października 1997 r., od 16 maja 1998 r. do 15 listopada 1998 r. a w konsekwencji uznania tych okresów przyznał wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach od 1 lipca 2012 r., tj. od miesiąca złożenia wniosku.

Sąd I instancji ustalił, że S. C. urodził się (...). Od 12 lipca 1976 r. do 15 marca 1986 r. zatrudniony był w Kółku Rolniczym w J. na stanowisku traktorzysty, nie będąc członkiem spółdzielni kółek rolniczych. W ramach stosunku pracy wykonywał takie prace jak: orka, koszenie traw i zbóż, wożenie paszy, sypanie żwiru na drogi i usuwanie skutków gołoledzi, opryski chemiczne. Wnioskodawca pracował na ciągniku URSUS, pracę wykonywał przez co najmniej 8 godzin dziennie. Od 17 marca 1986 r. do 30 kwietnia 1990 r. wnioskodawca zatrudniony był w Przedsiębiorstwie (...) Sp. z o.o. w O. na stanowisku robotnika melioracyjnego przy zakładaniu urządzeń melioracyjnych. Wnioskiem z 27 lipca 1989 r. wystąpił do swojego pracodawcy o udzielenie urlopu bezpłatnego na okres roku. Urlop ten został ostatecznie udzielony do 30 kwietnia 1990 r., tj. do dnia rozwiązania stosunku pracy. Wnioskodawca w zakresie obowiązków miał czyszczenie rzek i budowę urządzeń melioracyjnych, tj. zakładanie drenów, przepustów, odmulanie, układanie faszyny. Od 1 maja 1990 r. do 30 listopada 1990 r. S. C. zatrudniony był w Wojewódzkim Zakładzie (...) w O. Oddział (...) w N. na stanowisku konserwatora urządzeń melioracyjnych i wykonywał prace przy zakładaniu urządzeń melioracyjnych. Okres ten został uznany przez organ rentowy za pracę w szczególnych warunkach. Od 1 czerwca 1992 r. do 31 listopada 1992 r. wnioskodawca zatrudniony był w Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) s.c. K. K., Z. K., W.

Z. na stanowisku pracownika melioracji. Okresu tego wnioskodawca nie udowadniał przed sądem. W okresach od 16 maja 1994 r. do 15 listopada 1994 r., od 16 maja 1995 r. do 30 września 1995 r., od 1 maja 1997 r. do 31 października 1997 r. oraz od 16 maja 1998 r. do 15 listopada 1998 r. S. C. zatrudniony był sezonowo w Spółce (...) w S. na stanowisku konserwatora urządzeń wodnych. Jego praca polegała wówczas na kopaniu i oczyszczaniu rowów melioracyjnych. Pomiędzy sezonami w melioracji pracował w lesie albo korzystał z zasiłku dla bezrobotnych.

W dniu 13 lipca 2012 r. S. C. złożył w ZUS Odział w O. wniosek o emeryturę. Do wniosku przedłożył świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach z Kółka Rolniczego w J., Wojewódzkiego Zakładu (...) w O. Oddział (...) w N., Przedsiębiorstwa (...) w O. oraz Spółki (...) w S.. Pismem z 28 kwietnia 2013 r. organ rentowy wezwał wnioskodawcę do przedłożenia prawidłowo wystawionych świadectw wykonywania pracy w szczególnych warunkach w Kółku Rolniczym w J., ponieważ pracodawca nieprawidłowo wskazał nazwę stanowiska pracy jako „traktorzysta”, a także w Spółce (...) w S., bowiem w świadectwie pracy błędnie został wskazany okres zatrudnienia. Wnioskodawca w odpowiedzi na powyższe pismo podał, że zakład pracy, w którym był zatrudniony od 12 lipca 1976 r. do 15 marca 1986 r. nie istnieje, w związku z czym nie ma możliwości sprostowania otrzymanego świadectwa pracy oraz przedłożył sprostowane świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach w Spółce (...) w S. na stanowisku konserwatora urządzeń melioracyjnych przy zakładaniu urządzeń melioracyjnych.

Oceniając stan faktyczny sprawy Sąd Okręgowy wskazał, że wnioskodawca urodził się (...), zatem podstawą ubiegania się przez niego o prawo do emerytury jest art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z § 4 ust. 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Nie było sporu między stronami co do tego, że wnioskodawca ukończył 60 rok życia oraz że na dzień 1 stycznia 1999 r. legitymuje się 28 - letnim stażem pracy. Organ rentowy kwestionował natomiast spełnienie warunku 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Sąd pierwszej instancji przytoczył pogląd prezentowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym w postępowaniu odwoławczym przed sądami pracy i ubezpieczeń społecznych w sprawach o świadczenia emerytalno – rentowe dopuszczalne są środki dowodowe inne niż dowód z zaświadczenia zakładu pracy – np. dowodu z zeznań świadków – na okoliczność ustalenia zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (uchwały SN z 10 marca 1984 r. III UZP 6/84, LEX nr 14625, z 21 września 1984 r. III UZP 48/84, LEX nr 14630 oraz z 27 maja 1985 r. sygn. akt III UZP 5/85, LEX nr 14635). Sąd Najwyższy stwierdził, że dowód z zeznań świadka jest dopuszczalny wówczas, jeżeli zainteresowany wykaze, że nie może przedstawić zaświadczenia zakładu pracy z powodu likwidacji zakładu pracy lub zniszczenia dokumentów dotyczących jego zatrudnienia. Sąd Okręgowy zwrócił również uwagę na hierarchię dowodów, którą sąd winien kierować się przy rozpoznawaniu sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. W pierwszej kolejności, przy ustalaniu okresów zatrudnienia, winny być uwzględniane dokumenty z przebiegu zatrudnienia – świadectwa pracy wystawione przez pracodawcę, umowy o pracę, angaże, legitymacje ubezpieczeniowe i inne dokumenty potwierdzające okresy ubezpieczenia. Dopiero gdy dokumentacja pracownicza jest niepełna lub zawiera pewne rozbieżności dopuszczalne jest posiłkowanie się zeznaniami świadków, ale jako dowodem uzupełniającym, potwierdzającym przebieg zatrudnienia. Kierując się tą zasadą sąd w pierwszej kolejności dokonał analizy dokumentów na okoliczność przebiegu zatrudnienia wnioskodawcy oraz rodzaju i charakteru wykonywanej przez niego pracy od 12 lipca 1976 r. do 15 marca 1986 r. w Kółku Rolniczym w J.. W aktach sprawy znajdowało się świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach z 13 maja 2003 r. wystawione przez Wojewódzki Związek (...) w O., z którego wynikało, że wnioskodawca w przedmiotowym okresie świadczył pracę, o jakiej mowa w uchwale nr 24 Zarządu Krajowego Związków (...) w W. z 14.06.1983 r., wykazie A, dział VIII, poz. 3. Pracodawca wskazał nazwę stanowiska „traktorzysta”, nieodpowiadającą nazwie stanowiska wymienionej w ww. wykazie resortowym tj. poz. 3 – „prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych”, pkt 1 – „kierowca ciągnika”. Brak było natomiast dokumentacji pracowniczej wnioskodawcy z przedmiotowego okresu. Z uwagi na powyższe Sąd Okręgowy dopuścił dowód z zeznań świadka J. Z. (1) na okoliczność charakteru pracy wnioskodawcy w spornym okresie. Świadek potwierdził, że wnioskodawca pracował wraz z nim w Spółdzielni Kółek Rolniczych w J., która przekształciła się później w Kółko Rolnicze w J.. Jednocześnie wskazał, że S. C. nie był członkiem (...). W ramach pracy wykonywał on takie prace

jak: orka, koszenie traw i zbóż, wożenie paszy, sypanie żwiru na drogi i usuwanie skutków gołoledzi, wykonywanie oprysków chemicznych. Praca była wykonywana przez co najmniej 8 godzin dziennie.

Sąd pierwszej instancji wskazał również na znajdujące się w aktach sprawy świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach z 12.11.2014 r., z 15.05.2013 r. oraz z 23.05.2013 r. wystawione przez Spółkę (...) w S., z których wynikało, że S. C. w okresach od 16 maja 1994 r. do 15 listopada 1994 r., od 16 maja 1995 r. do 30 września 1995 r., od 1 maja 1997 r. do 31 października 1997 r. oraz od 16 maja 1998 r. do 15 listopada 1998 r. świadczył pracę na stanowisku konserwatora urządzeń melioracyjnych w pracach przy zakładaniu urządzeń melioracyjnych. Przedłożone świadectwa nieprawidłowo wskazywały pozycję i punkt określający stanowisko pracy zgodnie z zarządzeniem Ministra Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 31.03.1988 r., mianowicie: „wykaz A, Dział X, poz. 8”, gdy winno być: „wykaz A, dział X, poz. 1, pkt 8”, natomiast nazwa stanowiska i rodzaj wykonywanych prac odpowiadała treści resortowego wykazu. Przesłuchany w charakterze świadka T. Z. potwierdził, że pracował z wnioskodawcą przez dwa sezony, tj. w 1997 r. i 1998 r. przy kopaniu i oczyszczaniu rowów melioracyjnych. Wnioskodawca pracował z użyciem takich narzędzi jak łopata i kosa, a z uwagi na ciągłą pracę w wodzie pracował w butach gumowych na szelkach. Świadek ten również wyjaśnił charakter pracy świadczonej przez wnioskodawcę na rzecz Przedsiębiorstwa (...) Sp. z o.o. w O.. Przedmiotowy okres został uznany przez organ rentowy jako okres pracy w warunkach szczególnych. Świadek M. S. wyjaśnił także na czym polegała praca wykonywana przez wnioskodawcę dla Wojewódzkiego Zakładu (...) w O. Oddział (...) w N., która również została uznana przez organ rentowy jako okres pracy w warunkach szczególnych. Przesłuchany w charakterze strony S. C. wyjaśnił, że w firmach melioracyjnych kładł faszynę w okresie zimowym po wbiciu kolków w lecie oraz kosił chaszcze na skarpach rzek. Wyjaśnił, że sezon pracy w Spółce (...) trwał kilka miesięcy, różnie w zależności od roku.

W ocenie Sądu Okręgowego zeznania świadków oraz wnioskodawcy należało ocenić jako wiarygodne. Sąd uznał, że S. C. udowodnił 15 lat pracy w szczególnych warunkach, w tym 3 lata, 11 miesięcy i 11 dni uznanych przez organ rentowy, 9 lat, 8 miesięcy i 3 dni pracy w szczególnych warunkach w Kółku Rolniczym w J. oraz w Spółce (...) w S. (trzy sezony po 6 miesięcy i jeden sezon 4 miesiące i 14 dni), łącznie 15 lat, 5 miesięcy i 28 dni, zatem spełnił wszystkie konieczne do wcześniejszej emerytury warunki określone w art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r.

Jako procesową podstawę swego rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wskazał art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wywiódł organ rentowy, który zaskarżył go w całości i zarzucił naruszenie:

- prawa materialnego, poprzez nieprawidłowe zastosowanie art. 32 i 184 ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z FUS w zw. z rozporządzeniem Rady Ministrów z 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze;
- błędne ustalenia faktyczne, dotyczące wykonywania przez wnioskodawcę stale i w pełnym wymiarze czasu pracy zatrudnienia w warunkach szczególnych przez okres co najmniej 15 lat.

Czyniąc powyższe zarzuty organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołania oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za dwie instancje.

Uzasadniając organ rentowy podniósł, że kwestią sporną jest rozstrzygnięcie czy okres pracy na stanowisku traktorzysty w Kółku Rolniczym w J. w okresie od 1.01.1980 r. do 15.03.1986 r. był pracą w warunkach szczególnych. Według organu rentowego praca traktorzysty wykonywana w spornym okresie nie była pracą wykonywaną stale i w pełnym wymiarze pracy w transporcie, tak jak stanowi rozporządzenie Rady Ministrów z 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach i w szczególnym charakterze. Organ rentowy wskazał też na zmiany przepisów w zakresie uznawania pracy traktorzysty do pierwszej kategorii zatrudnienia i do pracy w szczególnych warunkach na tle powyższego rozporządzenia oraz rozporządzeń wcześniejszych:

rozporządzenia RM z 10.09.1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz. U. nr 39 poz. 176 ze zm.) oraz rozporządzenia RM z 4.05.1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz. U. nr 13 poz. 86 ze zm.).

Wyrokiem z dnia 13 stycznia 2016 r. Sąd Apelacyjny w Białymstoku wydanym w sprawie pod sygnaturą III AUa 715/15 oddalił apelację podzielaając ustalenia faktyczne i wywód prawny Sądu I instancji .

Na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2017 r. uchylił zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego z 13 stycznia 2016r. i przekazał sprawę tutejszemu Sądowi do ponownego rozpoznania (I UK 154/16) . W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy nawiązał do swojego wyroku z dnia 13 lipca 2016 r., I UK 218/15 (LEX nr 2108499), w którym dokonano szerokiej analizy orzecznictwa odnoszącego się charakteru wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Sąd Najwyższy podzielił pogląd tam wyrażony, że w świetle przepisów wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia, wyodrębnienie poszczególnych prac ma charakter stanowiskowo-branżowy. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu wymieniono bowiem konkretne stanowiska przypisane danym branżom, uznając je za prace w szczególnych warunkach, uprawniające do niższego wieku emerytalnego. Przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości i przypisanie ich do oddzielnych działów oraz poszczególnych stanowisk w ramach gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale gospodarki jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi (branży) gospodarki ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym. Nie można więc przyjąć, że istotny dla stwierdzenia wykonywania pracy w szczególnych warunkach jest wyłącznie rodzaj tej pracy, a bez znaczenia pozostaje okoliczność zatrudnienia pracownika w określonym sektorze gospodarki. Biorąc pod uwagę treść art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości psychofizycznej dla zdrowia ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, należy przede wszystkim stwierdzić (ustalić i ocenić), czy konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w różnym stopniu w zależności od tego, w którym dziale przemysłu (gospodarki) jest umiejscowione. Jeżeli bowiem uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia konkretnej pracy wynika właśnie z jej branżowej specyfiki, to należy odmówić tego szczególnego waloru pracy wykonywanej w innym dziale gospodarki. Natomiast w sytuacji, gdy stopień szkodliwości lub uciążliwości danego rodzaju pracy nie wykazuje żadnych różnic w zależności od branży, w której jest ona wykonywana, brak jest podstaw do zanegowania świadczenia jej w warunkach szczególnych tylko dlatego, że w załączniku do rozporządzenia została przyporządkowana do innego działu przemysłu (gospodarki). Jeżeli bowiem pracownik w ramach swoich obowiązków stale i w pełnym wymiarze czasu pracy narażony był na działanie tych samych czynników, na które narażeni byli pracownicy innego działu, w ramach którego to działu takie same prace zaliczane są do pracy w szczególnych warunkach, to zróżnicowanie tych stanowisk pracy musiałoby być uznane za naruszające zasadę równości w zakresie uprawnień do ubezpieczenia społecznego pracowników wykonujących taką samą pracę. Z ustanowionej na gruncie art. 32 ust. 1 Konstytucji RP zasady wynika bowiem nakaz jednakowego traktowania podmiotów znajdujących się w zbliżonej sytuacji oraz zakaz różnicowania w tym traktowaniu bez przyczyny znajdującej należyte uzasadnienie w przepisie rangi co najmniej ustawowej. Zasady sprawiedliwości wymagają przy tym, aby zróżnicowanie prawne podmiotów (ich kategorii) pozostawało w adekwatnej relacji do różnic w ich sytuacji faktycznej jako adresatów danych norm prawnych.

Oceniając zaskarżony wyrok Sąd Najwyższy stwierdził, iż Sąd drugiej instancji przyjął, że okres pracy wnioskodawcy na stanowisku traktorzysty w kółku rolniczym (pracy w rolnictwie) może być potraktowany tak jak okres pracy kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych, zatrudnionych w transporcie (tego działu gospodarki dotyczy wykaz A dział VIII poz. 3) z uwagi na takie same warunki (zwiększony hałas, drgania), w jakich wykonywana

jest praca polegająca na kierowaniu ciągnikiem oraz powiązanie wykonywania prac polowych z szeregiem czynności transportowych (przewożenie pasz, zbóż, żwiru). Stanowisko to w ocenie Sądu Najwyższego nie może być uznane za trafne gdy uwzględni się, że za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia (art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej), zaś prace w narażeniu na te czynniki powinny być wykonywane stale i w pełnym wymiarze czasu. Wbrew pogładowi Sądu drugiej instancji, prace kierowcy ciągnika w transporcie i w rolnictwie - mimo podobieństw - nie są tożsame, a w konsekwencji różny jest stopień narażenia osób wykonujących te prace na ekspozycję czynników szkodliwych dla zdrowia w obydwu wymienionych branżach.

Z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że wnioskodawca był zatrudniony w spornym okresie jako traktorzysta, inaczej mówiąc - kierowca ciągnika rolniczego w kółku rolniczym, czyli w dziale rolnictwo (którego dotyczy wykaz A dział X - „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym”). Zaskarżony wyrok oparty został zdaniem SN na błędnym założeniu, że istotne znaczenie ma jedynie rodzaj powierzonej pracy w oderwaniu od branży, w której praca na tym stanowisku jest wykonywana, Sąd drugiej instancji przyjął, że praca traktorzysty, utożsamiona w zaskarżonym wyroku z pracą kierowcy ciągnika, mieści się w wykazie A dziale VIII - „w transporcie i łączności”, odnoszącym się do prac w tych działach gospodarki, a nie w rolnictwie. Tymczasem wykładnia językowa regulacji zawartej w wykazie A, dział VIII, poz. 3, przy uwzględnieniu przyjętej przez rozporządzenie kwalifikacji branżowo-stanowiskowej oraz systematyki przepisów, nie pozwala na kwalifikowanie a priori pracy kierowców ciągników lub kombajnów wykonujących pracę w rolnictwie jako pracy w szczególnych warunkach. Stanowiska te wymienione zostały w dziale VIII wykazu A dotyczącym prac „w transporcie i łączności”, a nie w dziale X obejmującym prace „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym”. Nie ma przesłanek, aby zakładać, że wykonywanie prac na wskazanych stanowiskach - niezależnie od branży, w której praca jest wykonywana - związane jest z taką samą szkodliwością i uciążliwością pozwalającą na zaliczenie tego okresu jako uprawniającego do nabycia emerytury w obniżonym wieku. Umieszczenie stanowiska kierowcy ciągnika w dziale VIII - „w transporcie i łączności” łączy szkodliwość tej pracy nie z samym faktem prowadzenia takiego pojazdu, lecz z faktem jego prowadzenia przy uwzględnieniu specyfiki „technologii” pracy w transporcie i obciążeń psychofizycznych, których nie ma - jak uznał ustawodawca - przy wykonywaniu prac na wskazanych stanowiskach w rolnictwie, gdzie dominują prace polowe. O ile można by się zgodzić, że prace transportowe wykonywane przez wnioskodawcę jako traktorzystę „w zimie” można zaliczyć do prac w transporcie, a zatem do prac objętych poz. 3 działu VIII wykazu A - mimo że pracował on w kółku rolniczym, a nie w przedsiębiorstwie transportowym - o tyle nie ma podstaw do potraktowania prac polowych jako prac w transporcie. Uwzględnienie w wykazie A, dziale VIII pod poz. 3 prac kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek innych zadaniach (rodzaju pracy) niż zadania transportowe. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce ich wykonywania i rodzaj zostały wymienione w dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Inne działy wykazu obejmują wymienione w nich prace w powiązaniu z rodzajami zakładów pracy lub ich częściami. Nie można uznać, że praca traktorzysty jest zawsze pracą „w transporcie”, także wówczas, gdy kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika rolniczego prace polowe (np. siew, orze, nawozi, spulchnia glebę, wykonuje opryski itp.).

Sąd Najwyższy rekapitulując wskazał, iż odmowa zakwalifikowania, jako wykonywanej w szczególnych warunkach, pracy traktorzysty (kierowcy ciągnika rolniczego) w trakcie prac polowych, a nie w transporcie, odpowiada rozumieniu tych przepisów przedstawionemu już wcześniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego i w tym zakresie SN powołał liczne swoje wyroki (por. wyroki z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 172/13, LEX nr 1467147; z dnia 13 sierpnia 2015 r., II UK 298/14, LEX nr 1797093; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 121/15, LEX nr 2080883; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 131/15, LEX nr 2057631; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 132/15, LEX nr 2052411; z dnia 13 lipca 2016 r., I UK 218/15, LEX nr 2108499; z dnia 12 października 2016 r., III UK 1/16, niepublikowany; z dnia 15 listopada 2016 r., II UK 397/15, LEX nr 2177089; z dnia 31 stycznia 2017 r., II UK 672/15, LEX nr 2238707; z dnia 26 stycznia 2017 r., III UK 51/16, LEX nr 2258032; z dnia 16 lutego 2017 r., II UK 730/15; LEX nr 2252207; z dnia 23 lutego 2017 r., I UK 43/16, LEX nr 2258058) podzielanemu przez skład orzekający w niniejszej sprawie.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje

Apelacja musiała być uznana za zasadną

Zasadnicze znaczenie w sprawie miał okres pracy wnioskodawcy Kółku Rolniczym w J. od 12 lipca 1976 r. do 15 marca 1986 r. , a zatem okres ponad 9 lat i 8 miesięcy, eliminacja tego okresu czyni niemożliwym wypełnienie przez wnioskodawcę posiadania na dzień 1 stycznia 1999 r. okresy pracy w szczególnych warunkach wynoszącego co najmniej 15 lat (łącznie z tym okresem Sąd pierwszej instancji ustalił staż szczególny na 15 lat 5 miesięcy i 28 dni , a zatem zaledwie o parę miesięcy przekraczający wymagane 15 lat). Co się tyczy tego okresu to Sąd Apelacyjny jest wiązany wskazaną przez Sąd Najwyższy wykładnią przepisów prawa, co wynika wprost z art. 398²⁰ k.p.c. Oznacza to w niniejszej sprawie to, iż wobec niewątpliwego zatrudnienia wnioskodawcy na stanowisku traktorzysty w rolnictwie jego praca nie może być zaliczona do prac wykonywanych w szczególnych warunkach. Dział X wykazu A dotyczący prac w rolnictwie i przemyśle spożywczym nie wymienia bowiem tego rodzaju pracy. Zebrany w sprawie przed Sądem Okręgowym materiał dowodowy potwierdza przy tym, iż wnioskodawca wykonywał prace typowo rolnicze jak orka, koszenie traw i zbóż, opryski chemiczne (zeznanie: świadka J. Z. k. 95 wnioskodawcy k. 120). Nawet jeżeli prace tę łączył z pracami , które można by kwalifikować jako prace typowe do transportu (a zatem mające podobnie szkodliwy wpływ na organizm pracownika jak prace wymienione Dziale VIII wykazu A pkt 3 – prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gaśnicowych) to poza okresem zimowym dominowały prace typowe dla pracy w rolnictwie, a zatem wykonywanie ewentualnie również prac w transporcie nie miało charakteru pracy wykonywanych stale w pewnym wymiarze czasu pracy, a tego bezwzględnie wymaga § 2 ust. 1 rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. 1983 r., nr 8, poz.43 ze zm.). W kontekście pracy w szczególnych warunkach możliwe byłoby zatem z tego blisko 10 letniego okresu zaliczenie okresu zimowego, który nawet przy szerokim definiowaniu okresu zimowego jako okresu od **listopada do marca** (5 miesięcy) dawały by łącznie z tego całego okresu zatrudnienia w J. okres 4 lat, 1 miesiąca i 15 dni. Okres ten zsumowany łącznie z okresem uznanym przez organ rentowy w wymiarze 3 lat 11 miesięcy i 11 dni oraz okresem uznanym przez Sąd Okręgowy tj. okresem w Spółce (...) w S. pracy sezonowej po zsumowaniu 1 rok 10 miesięcy i 14 dni jest dalece niewystarczający do przekroczenia progu 15 lat. Łącznie bowiem tak ustalone okresy nie przekraczają 10 lat.

Powyższe prowadzi do wniosku, iż zarzut apelacyjny dokonania przez Sąd Okręgowy błędnych ustaleń faktycznych w zakresie posiadania przez wnioskodawcę okresu pracy w szczególnych warunkach na dzień 1.01.1999r. w wymiarze przekraczającym 15 lat jest uzasadniony.

Skorygowane przez Sąd Apelacyjny ustalenia faktyczne w zakresie posiadania przez wnioskodawcę wystarczającego okresu pracy w szczególnych warunkach, wymaganego w związku z odesłaniem z art. 32 ust. 4 ustawy w tym zakresie do przepisów dotychczasowych, czyli w szczególności w §§ 2-4 (konkretnie §4 ust.1 pkt 3) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. 1983 r., nr 8, poz.43 ze zm.) – prowadzą do wniosku, iż wnioskodawca nie spełnia tego koniecznego warunku do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

W konsekwencji powyższego nie służy mu prawo do emerytury, o której mowa w art. 184 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

Z tych przyczyn zaskarżony wyrok podlegał zmianie na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c. a odwołanie oddaleniu.

O kosztach procesu orzeczono na zasadzie art. 102 k.p.c. Zasadą w procesie cywilnym jest, że strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (art. 98 § 1 k.p.c.). Tylko w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej część kosztów procesu albo nie obciążać jej w ogóle kosztami (art. 102 k.p.c.). Przepis art. 102 k.p.c. jako szczególny nie podlega wykładni rozszerzającej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2010 r.

II CZ 76/10). W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się stosowanie art. 102 k.p.c., gdy strona przegrywająca znajduje się w trudnej sytuacji majątkowej, a wytaczając powództwo była subiektywnie przeświadczona o słuszności dochodzonego roszczenia, natomiast strona wygrywająca korzystała ze stałej obsługi prawnej i nie poniosła dodatkowych nakładów na prowadzenie procesu (wyrok SN z dnia 17 listopada 1972 r., I PR 423/72, OSNCP 1973, nr 7-8, poz. 138), albo gdy dochodzone roszczenie wynika z niejasno sformułowanych przepisów (wyrok SN z dnia 6 grudnia 1973 r., I PR 456/73, OSNCP 1974, nr 9, poz. 154), gdy sprawa ma wątpliwy i dyskusyjny charakter (postanowienie SN z dnia z 27 kwietnia 1971 r., I PZ 17/71, OSNCP 1971, nr 12, poz. 222). Odnosząc to do sprawy niniejszej trzeba zauważyć, iż wnioskodawca w związku z wyrokiem kasacyjnym, i aktualnym Sądu Apelacyjnego nie nabywa ostatecznie prawa do tej emerytury, w wyniku przyjętej przez Sąd Najwyższy wiążącej wykładni przepisów (w orzecznictwie sądów powszechnych w tym zakresie prezentowana była wykładnia korzystniejsza dla ubezpieczonych).